

IVAN ZOREC:

NJENA POT.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“.)

1.

Ko je bila naporna služba dodobra izžela nižjega železniškega uslužbenca Jakoba Vrtačnika, so mu odmerili malo pokojnino in mu dejali, da ga ne potrebujejo več. In kar čez noč je bil ob delo in službene dolžnosti, glej. To ga je močno zmedlo; kajti ni si mogel misliti življenja brez dela in službenih skrbj in sitnosti.

«Prosil bom, da bi me sprejeli še v službo --», je izdal ženi.

«Ali si ob pamet? Kaj se nisi naslužil dolgih trideset let? Uživaj mir, ki si ga potreben, da boš kaj časa še na svetu! Glej —»

«— saj to je: Obolel bom in umrl, če ne pridem spet do kakega dela».

«O, preselimo se v Trst! Tam bi še dobil kak lahek zaslužek. Joj, v Trstu je lepo!» je vzdihnila.

«Kako bi živeli v tako dragem in velikem mestu? S tem ni nič, vidiš».

Ona pa je žarela in se je v mislih že preselila v svoj ljubi Trst, kamor so ji vsa dolga leta koprneče hrepenele vse neugnane misli, vse prelepe sanje. Še zajec rad steče pod grm, kjer se je izlegel, si je mislila podjetna ženica, ki ni mogla pozabiti svoje že davno odbegle sreče, ko je v sijaju prelepega domačega solnca veselo deključila kot brhka tržaška okoličanka.

«Tudi zaradi Marije moramo v mesto. Šole je dokončala, stara bo že sedemnajst let, — kaj bi še tu? V svet morava z otrokom, pa je!»

Jakob Vrtačnik je omahoval in se tiho boril s srcem in s pametjo. Zakaj v nočeh brez sna je bil odločil, da ostane v tem lepem kraju, kjer pihajo domači vetrovi, ukajo prešerni vriski in koledujejo domače pesmi... Za Marijo bi se že dobila službica tudi tukaj; saj je dekle izšolano in čedno.

Ali žena in hči sta tako dolgo tiščali vanj, da je omahnila njegova volja, in se je moral vdati.

Začeli so zatorej pospravljati svoje stvari in so jo pomaknili na jug.

Za ovinkom se je Janez Vrtačnik ozrl. Z enim samim dolgim pogledom je pobožal zeleno dolino, nizke, potlačene griče, opasane s temnimi hostami in posejane z belimi vinskih hrami.

Zeni in hčeri pa so hitele vroče misli daleč, daleč. Z žejnimi očmi sta pili lepoto, ki se jima je bližala, in sta se omamljali v pričakovanju na domišljeno srečo ob lepem morju.

Sloneli sta ob oknu in sta se radostno vznemirili, ko se je veličastno razgrnila sinja gladina zaželjenega morja. Vrtačnica je na ves glas zaihtela in ni mogla odmakniti ginjenih oči od prisotne krāsote, ki se ji je vsipala v presrečno srce.

«O morje, morje! Ti preljubo moje morje...!»

Marija, prav prijazno in brhko dekle, za svoja leta še dosti močna, je strmela in je bila tiha. Ampak sam večni Bog ve, koliko prekrasnih slik iz njenih hrepenečih sanj je hitele pred njenimi notranjimi očmi, koliko veselih, presrečnih nad se je zaplodilo v njenem, dekliških muh in sanj polnem mladem srcu... A ko se je za ovinkom pokazala celotna slika velikega tržaškega mesta, je flesknila z rokami in se je vsa zardela v zagorela lica zvonko nasmejala. Obli rami sta se ji zatresli; prsi sta se ji visoko vzbočili pod lahko bluzico; vedre oči so se ji zaiskrile, a na zdravih licih in na okrogli bradici so se poglabile zapeljive jamice, v kakršne človek tako lahkomišlno in rad strmoglavi. Živa domišljija jo je nežno prijela za čudovito lepo oblikovano ročico, mehko kakor mačja tačica, in jo je povedla med odlično oblečeno meščanstvo, na sijajne izprehode, v šumne, vesele družbe. Joj —!

Izza obzorja je naenkrat prikadil ponosni parnik. O, in tam-le drugi odhaja, da se v širokih valovih razmika morje pred njim, za njim pa se vleče bela pena in se topi v visokem solncu... In pa tisti-le metulji, ribiške ladjice ka-li, kako lepo sedijo na mirni gladini! Pa tu-le spodaj, kako se morje zaganja ob čeri in se odbija v mogočnih belih penah. Glejte, glejte: kaj ni to-le Miramar? Kakor sen poletne noči je res in tak, kakršnega smo občudovali na razglednicah. In ta ljubka okolica, kako lepo je posuta s prijaznimi dvorci, rdečimi in belimi. Nad vsem tem čudokrasjem pa se razpenja komaj vidna in vendarle razločna, pretanka in značilna tančica meglene in posebne sinjine.

O morje, morje...!

Tudi Jakobu Vrtačniku so se razširile oči. Zadovoljen je bil, ko je videl, kako sta ženski srečni že ob pragu nove domačije. Predno je utegnil do konca spresti svoje misli, jih je pogoltnilo šumno mesto.

2.

Marija se je predramila. Nalahko je vzdihnila, oči pa ni odprla. Udobno se je stegnila, da ji je izpod odeje pogledala bela noga. Nad posteljo je sitnarila muha, ki je takoj poželjivo sedla na mali prst, da je zmignil in prebudil lepo zaspanko.

Ko je v sami srajci stopila pred ogledalo in se je pozdravila s še motnimi očmi in z lenim nasmeškom na žarečih ustnicah, je iz njenega kipečega telesa dehtela zdrava toplota deviške postelje. Zaspala rdečica ji je odevala mehka, bela lica, a razpuščeni lasje so ji težko padali preko okroglih ram po krepkih plečih in so se v izbočeni črti mehko privijali na kipovito napete prsi. S široko kretnjo je dvignila roke, da ji je v rami škrtnila zaspala kost, posegla je po težkih laseh in jih je z všečnim zamahom in naglim sunkom glave vrgla vse nazaj po plečih. Najbrž je bilo to zapeljiva kretnja, lepa slika, zakaj Marija jo je ponovila in je obstala. Roke je sklenila pod lasmi za vratom in se je opazovala. Res, vse na njej se je zapeljivo oblilo in kipel v zdravju. V očeh se ji je vžigal zmagoslaven blesk.

«Ah...!» je hrepeneče vzdihnila in se je prestopila za pol koraka. Gledala se je od strani, odzadaj in se je smehljala. Za hip je stopila k oknu, da bi pogledala po nemirni ulici, in na lica in v oči jo je mehko poljubilo visoko soince. Počasi se je umaknila in je nestržno stoknila:

«No!»

«O, kaj si že pokonci?» je zažgolela Vrtačnica v kuhinji. «Precej, precej; samo malo počakaj!»

«Hitro! Ne morem čakati!»

Mati ji je prinesla kave in jo je začela spletati.

«Ne tako —!» se je kremžila hčerka in je cepetala z nogami. «Nočem biti tako hiljasta!»

«I, kako pa hočeš vendar?»

«Napravite široko in polno olasje, mama. Tako, da bo kaj videti, veste.»

«No, pa tako, no. Precej bo gotovo.»

Potrpežljivo jo je česala, nabirala šope las, primerjala in sestavljala lasni zmaliček, ki je po dolgem cepetanju ugajal tudi lepi Mariji.

«Ti, Marija, zakaj pa mi nisi ničesar povedala?» je dejala mati sladko in prijazno, samo s čisto majhnim naglasom nejevolje.

«No, kaj pa, kaj pa?»

«I, le delaj se! Kuješ zveze in spletaš znanstva pa misliš, da moraš skrivati. Zakaj neki?»

«Kakšne zveze, katera znanstva?» se je ustrašila tičica.

«Hi-hi-hi! Glej no, še zdaj bi rada tajila porednica, skrita in navihana!»

Mariji se je zazdelo, kako in kaj, in je molčala, da se ne bi izdala. Dvoje zvez ima res že precej trdnih, znancev pa dosti — o, kolikor le hoče.

«Koliko in kaj neki se je zvedelo?» je ugibala in je čakala.

«Prej-le mi je izročil postrežček neko pismo zate,» je spet sprožila mati.

«Pismo, kako pismo? Kje je?» je skočila.

«E, kje? Prej se morava zmeniti. — Kdo je ta Emil, a?»

«Kaj?!» je planila. «Ali ste pismo odprli?»

«Odprla, kakopak! Hihih! Zdaj pa taji še, če moreš.»

«Kako si to upate, kdo vam je dovolil—!» je ihtela.

«Le kriči, potepinka, da te oče sliši. V kuhinji bere časniki,» jo je šepetaje svarila.

«Pismo sem!» je trdo in polglasno ukazala drhteča hči.

«Počasi, le počasi. Saj menda nočeš, da bi tudi oče bral. Kaj? — No, kdo je ta Emil, ti mala porednica?»

«Saj vam bom vse povedala, a prej moram vedeti, kaj piše,» se je pomirila, ko je videla, da ji mati daje potuho.

«Na!» pravi mati in potegne podolgovat, rožnat list iz nedrij.

Emil, nekak trgovski dopisnik, pošilja lepi Mariji izliv plitvih in omlednih rekel in jo roti in prosi ljubezni in tako dalje.

Marija je torej prebrala list in ga je zaničljivo vrgla po mizi.

«No?» —

«Saj ni nič, mama. Zakaj mi neki pisari?»

«Koliko pa je star? Ali ima dobro službo?»

«Dvajset let menda. Službo ima —»

«— potem ni nič! Premlad je. Kar pusti to, veš, Marija.»

«Prijazen pa je vendar in lepo govori, kakor bi pisal.»

«Kaj prijazen, kaj besede! Nase misli, veš, pa pazi, da oče ne zve.»

Z oblačnjem sta bili gotovi. Marija se je občudovala in ogledovala v ogledalu in nehote mislila na lepe in blesteče besede, ki jih ji je Emil nasadil v svojem dišečem pismu.

V kuhinji se je premaknil stol, oče je stopil v sobo. Marija je odskočila izpred ogledala, mati je spretno skrila rožnato pismo.

«Marija, Marija! Kolikrat sem te že karal zaradi tvoje nečimernosti in gizdavosti; pa še zmerom te dobim, da se spakuješ pred ogledalom.»

— In ti,» se je jezen obrnil do žene, «ji še pomagaš in jo učiš. Sram te bodi!»

Morda se je žena res sramovala, ali pa je imela težko vest, — odgovorila ni kakor bi bila rada.

«E, kaj ti veš! Ah naj gre zmršena in povaljana na cesto?»

«Ženska, ki misli na sam lišp in lepoticje, je nesreča zase in za druge,» je godrnjal mož.

«Mlada je, ničesar nima od življenja, — ti ji pa še spodobno počesanih las ne privoščiš. Vidiš, tak si . . .,» in že so se ji tresle ustnice.

Jakob Vrtačnik je vedel, da njegova preljuba žena zna prav krepko zajokati, kadar le hoče, in da ga njen jok vselej premaga in omehča. Zato je obmolknil. Zamahnil je z roko, kakor bi hotel pregnati odgovor, ki se mu je obešal na usta, in je stopil po sobi.

Marija si je pripenjala klobuk in je bila v zadregi. Strašuo dobro pa se ji je zdelo, ker je spoznala, da bi jo mati branila, pa naj bi se zgodilo karkoli.

«Čeprav je nedelja,» je dejal oče, «ali vsaj nekoliko bi šla lahko tudi ob nedeljah v pisarno. Saj veš, kako težko sem ti dobil službo.»

«Saj grem pa zdaj.»

«Kam zdaj? Deset je ura.»

«Vsaj za nekaj časa grem.»

In je šla. Ampak hitela je na Glavni trg. Moj Bog, po domačih neprijetnostih se mora malo razvedriti. — (Dalje prihodnjič.)

MIRAN JARC:

POLETJE.

Za hišo na pobočju se je vrstilo drevje,
škrlatno večerno nebo je žarelo skoz gosto vejevje;
veje in travne bilke so mi o Tebi šumele,
ko da so Tvoje tople besede me tiho objele.

O, si tudi Ti v daljavah uzrla večerno žarenje:
mojega srca razbolešteno koprnenje
vrglo je vriske škrlatne po nebu do Tebe v daljavi,
rožo pekočo (boš jo zaznala), da Te pozdravi.

*Nsar mon sent je
Janas peseru - smil.
se Boga! 11/2 921*

IVAN ZOREC:

NJENA POT.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“) (Dalje.)

Jakob Vrtačnik je torej hodil po sobi in je bil prav slabe volje. Skoraj dve leti je bil že v Trstu, in še zmerom ni hotela privasovati srečna zadovoljnost. Zaslužek je bil resda dobil v nekem velikem izvoznem skladišču kot nekak pomožni skladiščnik. Saj drugače bi res ne bil mogel živeti, ko pa po tridesetletni službi ni dobival za svojo starost toliko, da bi se bil kakorkoli mogel preživljati. In vendar tiste skladiščne službe ni dolgo opravljal. Njegova stara pljuča, ki so bila vajena čistega pokrajinskega zraka, niso mogla zmagovati smradu in prahu, ki sta se valila po zatohlih prostorih. Tudi souslužbenci so ga pisano gledali kot pritepenca, ki jim je s svojo zvesto poštenostjo v veliko napoto ob raznih večjih ali manjših goljufijah in poneverbah, katere so smatrali za pravičen del svojih samolastnih pravic. Potem je dobil vratarsko službo v tej veliki palači, kjer je imel vsaj stanovanje zastonj, zato pa spet pravzaprav nobenega pravega dela. V svoji brezdelici je z vsakim dnem bolj čutil, kako se starost spenja po njem in mu težko seda na pleča. Zdelo se mu je, da se v mestu strašno hitro stara. Ampak to naj bi že bilo v imenu božjem. Saj smrti se ni bal bolj kakor sleherni človek, ki ve, da se je treba pripraviti tudi za tisto zadnjo pokoro življenja. Ali kaj bo z Marijo, ki jo je žena popolnoma zmaličila? — In kar ni se mogel znebiti pekoče misli, da so bili vsi trije nečimerno zavrgli srečo domačega kraja in so bili lahkomiselno drveli v to šumeče in kipeče mesto velikega bogastva in strašne revščine, kjer je bridko spoznaval tudi svojo lazarsko siromaštvo in strmel v vrtinec zvodstev in nepoštenosti in grdih in strašnih pregreh.

Naenkrat se je ustavil in se je zagledal v ženo, ki je urno pospravljala.

«Le dobro počedi, da te visoka princesa ne bo pokarala!» se je obregnil. «Namesto da bi vse to opravljal dekletje samo in se učilo gospodinjskih del, jo razvajaš in neguješ, kakor bi bila najina hči iz bogve kako imenitne hiše!»

«Kaj bi si reva kvarila svoje lepe, gladke roke!»

«Zdelane roke so vsakomur samo v čast!»

«Ali si čuden! Žuljevih in obtolčenih rok naj morda hodi v pisarno!»

«Seveda, Marija bo na večno imela svojo zaslepljeno mater, nikoli ji ne bo treba prijeti za domače delo.»

«Kdo ve? Vsaj zdaj ji ni še treba.»

«Kako pa bo, če ji bo treba, pa ne bo znala?»

«E, kaj neki sitnariš zmerom! Saj ne razumeš teh stvari.»

«Vidim pa, kako ti to lepo razumeš.»

«Pusti! Marija mora biti lepa in najlepša, pa je!»

«Da, in dišati mora za njo po parfutih, in mazati se mora s tistimi nesnagami!»

«Prosim te, kaj te to toliko briga, saj ni nič takega, če...»

«— táko je, da me je sram, ko jo vidim na cesti našemarjeno in zmaličeno. In vendar smo taki reveži, da moramo vsak vinar dvakrat pogledati, predno ga smemo izdati.»

«Torej bi rajši videl, da bi se morala najina edina hči sramovati pred svojimi vrstnicami in znanci?»

«Ni treba. Čedno in primerno naj se nosi, ne pa kakor na maškaradi, in vonja naj kakor kozarec čiste vode. To je za pametno žensko spodobno.»

«Beži, beži, stari — saj ne veš, kaj bi rad.»

«Pač: rad bi, da mi ne bi otroka spridila. Če bo šlo po tvojem, gorje še bo dekletu.»

Vrtačnica je z vajeno kretnjo ujela konec predpasnika, pritisnila si ga je na zardeli obraz in je krčevito zajokala.

«Lepo te prosim, potrudi se, da te vzamejo spet v službo, drugače res ne bo miru...», je ihtela in počepala pred posteljo.

Mož se je zmedel. Premagan je bil. Naglo je popadel klobuk in je žalosten in jezen zbežal na plan.

3.

Marija je šla na sestanek z Emilom. Ko je hitela med lenuharskimi šetavci, je čutila, da se je marsikdo okrenil in gledal za njo. S svojim košatim slamnikom je okretno plavala med silno množico, ki je lagodno valovala po živi, široki ulici. Zavedala se je svoje zdrave in jedre lepote in se ni bala tekme z brhkimi Tržankami, čeprav so bile vse prav všečno oblečene in nalepotičene. Že davno se je naučila vseh njihovih pretkanih načinov oblačenja

in izzivajočega streljanja z neutrudljivimi očmi. Tudi tisti ljubki, spretni poprijem za zadnji del krila, da se pod vablivo belimi čipkami pokažejo okrogle mečice s prozornimi nogavicami, ki več izdajajo nego zakrivajo, ji je bil res že kar v roki. V izložbenih oknih se je razločno odražala njena vitka, polna postava in jo je pozdravljala veselih oči in zornega lica.

Na koncu ulice je čakal Emil. Žvižgljal je lahkoživo poulično pesmico in je z veščimi očmi velikomestnega pohajkovavca slučil in požiral lepe in bujne šetavke, ki so zapeljivo in vsiljivo razstavljale svoje prave in neprave čare. Njegova mlada, pre zgodaj razdražena kri je vroče plala po njem, da je rdel v živi domišljiji in sladkem razburjenju. Zapeljivke so hitele mimo njega in se spet vračale kakor lepa pesem, ki je predrzno sedela na njihovih ustnicah in v sijajočih očeh. Hoja jim je bila s kretnjami in z mehкими gibi kipečih teles ena sama lepa in ubrana harmonija lepote, zdravja, mladosti. Emilove oči so pijano begale, da je zagledal svojo Marijo šele, ko je stopila tikoma predenj. Veselo se je zdrzil in se je posladkal:

«O zlato moje, grlica mila!»

Marija se je zadovoljno nasmehnila, ker je njena sveža prikazen toliko zmedla mladega častivca, obesila se mu je na lakete in se mu je koprneče privila. Kakor bi ne bilo nikogar več na svetu, in bi bila sama ves svet, sta se ljubeče zagledala drug drugemu v vriskajoče oči in sta lahkomišlno bežala v svetišče svoje skrite sreče, kjer jima je blagi in iznajdljivi bogec ljubezni goreče pripravil udobno gnezdece visokega in nenasitnega hrepenenja.

Ampak tičica se je še vselej kesala in sramovala sama pred seboj, ko se je izvijala iz trepetajočih in iskajočih rok zapeljivega Emila. Tudi danes si je streznjena popravljala poredne kodre, ki so ji silili na oči kakor bi hoteli zasenčiti skrb in sram, ki sta se kopala v debeli solzi, viseči na žametnih dolgih trepalnicah.

«Ne, Emil, nikoli več, ne... Bojim se...!»

«Ali srček moj zlati, kaj bi se plašila, česa bi se bala!»

«Oh, ti — saj veš...!»

«Beži, beži! Moja si, mlada in tako lepa si — Bog sam je dal, da sva se našla.»

In Marija je zaihtela in se je vsa srečna in blažena vrgla na ljubčkove prsi, ki jo je miril in obsipal s poljubi, da se je smejala

in jokala. Karkoli ji je šepetal v zardelo ušesce, vse mu je vdano verjela, vse mu je sproti odpuščala. Boječe misli na strogega očeta je zavračala, še predno so se ji mogle zažeti v mlado žensko pamet. Matere se ni bala; ne bi se je ustrašila, čeprav bi zdajle stopila pred njiju. Ni se je bala, pa tudi ljubila je ni toliko, kakor je v strahu ljubila in spoštovala predobrega in tolikrat goljufanega očeta. Nagonsko je čutila, da jo oče resničnejše ljubi in globlje kakor pa mati, ki se v nečimernosti divi lepi, mladi, toliko občudovani in ljubljene hčeri.

Po vsaki lahkomiselnosti z Emilom so se ji porajale podobne misli. Ob takih trenutkih je zasovražila svojega mladega prijatelja. Ko pa ga je pogledala, se ji je zdelo, da sije z njegovega veselega lica, iz njegovih smehljajočih se oči toliko nedočkane miline in neskončne ljubezni, da se je ob tisti priči plaho pokesala svojih nezvestih misli in se opijanjala sladkega odpuščanja v njegovem milem naročju in njegovih rdečih usten, posejanih s prijetnimi, a komaj tolikimi dlačicami, kolikor jih ima napol zrela breskev. —

Šumeče ulice so gorele v živem sijaju neštevilnih luči, ko je hitela domu. Kakor bi se bila iztreznila po preobitem užitku težkega vina, ji je vroče puhtelo mlado in razigrano telo, v glavi so ji grmele razdražene, neurejene misli, a v srcu jo je kljuval pekoči kes, njen ljubi, stari znanec, ki si ni mogel priboriti odločitve, odkar se je kopala v blaženi sreči opojne Emilove ljubezni. Hitela je med prežečimi šetavci, ob grulečih in zapeljujočih šetavkah. Proseči mehki šepeti so se snubeče sklanjali k njenemu zdravemu licu in so jo omamno in prijetno ščegetali v drobno in zvedavo ušesce. O, močno všeč sta ji bili skoraj javno priznanje in občudovanje, ta prostovoljni sladki davek radodarne in ljubezni iskajoče mladosti; a ozrla se ni, čeprav je z onimi ostrimi očmi, ki jih je Bog vsadil vsaki ženski tudi na hrbet, razločno čutila, da ji že nekaj časa sledijo vztrajni koraki. Še bolj je hitela in se je predrzno in čutno igrala z mamečimi čari iz skritega gnezda šele komaj darovane ljubezni. —

Ko pa je zavila v stransko ulico, so jo dohiteli zasledovavčevi koraki: zardel mladenič ji je stisnil pismo v roko in se je plaho umaknil. Nagnila je glavo in je stekla. Usmiljen smehljaj se je zibal na njenem licu.

«Dijak, moja zvesta senca! Nocoj torej je vendarle premagal svojo ljubeznivo boječnost.»

Vse misli so se ji obrnile in so iskale opreznega oboževavca. Kaj bi ž njim, ponižnim in odljudnim revežem, ki je toliko mesecev zbiral pogum, da se ji je molče in tako čudno in staromodno približal! Ali ni Emil tič drugega perja? Kako nagloma in predrzno si jo je osvojil! Še zdaj ne ve, ali bi se zato jezila nanj ali nase.

Kaj neki piše, kaj zna povedati mladi učenjak?

Skočila je v razsvetljeno vežo in je hlastno odprla belo pismo. Čim dalje je brala, tem bolj je rdela in se zadihavala. Moj Bog, takega pisma še ni dobila. V stihih, mehko donečih stihih ihti božajoče oboževanje, med solzami do nebes koprni vriskajoča ljubezen nežnočutnega, po nedočakani sreči vzdihujočega in hrepenečega srca! Iz teh krepkih in ličnih vrstic kipi topla molitev, trepeče mila prošnja, poje radostno upanje v neskončno blaženost! In samo z očmi, svojimi jasnimi in čistimi, naj trene, pa je dala revnemu oboževavcu milost in srečo samih visokih nebes! —

Z drhtečo roko in zamišljena je skrila pesniško pismo in je šla počasi domu. Kako bi še hitela, ko jo oblivajo vroče misli, in ne ve, ali bi jih podila, ali bi jih lovila?

«O, Emil, Emil, kako si majhen in neznaten s svojimi ukazujočimi in drznimi pismi poleg tega čudovitega dijaka!»

Zdelo se ji je, da je po tem pismu šele začela spoznavati čiste in svetle čare prave ljubezni, kakor si jih je bila želela v tistih srečnih dneh tam daleč, daleč za sinjimi gorami. Srce ji je nena doma začelo plati v čudni in nedopovedni domotožni radosti. Toda spomin Emilovega burnega sladostrastja, kateremu je vdano in lahkomiselno podlegala zaradi ljubezni same, ji je začel temniti in kaliti tiho, nežno srečo te sladke ure, kakršna je bila vredna njene, v bistvu še nepokvarjene čudi. V teh kratkih hipih je spoznavala z grenkim kesom v občutljivem srcu, da niti vredna ni pohlevnega dijakovega oboževanja, saj bi že dih njenih v tolikem grehu kaljenih usten omadeževal prečisto ljubezen poštenega siromaka. Ta kes je bil tako globok in popoln, da je gotovo zbrisal vsaj največje madeže z njene prečustvene duše.

«O, France Lovrin, duša učena, zakaj si malodušno omahoval in dvomil, zakaj nisi marveč moško iztegnil roke, ko je bila še vesela in čista pomlad v mojem srcu? Zdaj beži, da si ne umažeš svetlih vzorov in ne umrješ z njimi vred na strašnem pogorišču mojega razdejanja!»

V topi raztresenosti, tiha in ponižna je prišla domu.

Oče je počasi dvignil žalostne oči in jo je gledal. Dolg in resen je bil njegov skrbni pogled. Nazadnje pa je mož vzdihnil in se je trudno okrenil.

Njej se je zdelo, da se mu je utrnila težka solza, ki je počasi polzela v sivo brado.

Še nikoli ni tako opazila globoke očetove žalosti, ki jo je zdaj bolela toliko bolj, ker je bila tiha, brez očitkov in karanja.

(Dalje prihodnjič.)

PASTUŠKIN:

ODPOČITEK.

Prišli smo globoko iz doline
preko strmih, robovitih sten;
gozda mehke mahove blazine
v odpočitek vabile so len.

Vse so zvabile, vsi so polegli.
Midva v travo sedla sva kraj njih;
nje oči v mamljivo vlažni megli
so izvabliale mi vzdih na vzdih.

To sva bila mlada in spočita:
iz ljubezni čaše pila sva,
za dišečo brino varno skrita
se ljubezni pokorila sva.

Nič tam nama ni biló počitka
in brhkó sva šla naprej na pot,
ona tiha, vdana, sveža, vitka,
jaz vtopljen v dokaze nje dobrot.

„Kam bežita?“ kličejo za nama,
a midva ne čujeva glasov,
ne ozreva se, nebeško sama
speva v carstvo svojih mladih snov.

IVAN ZOREC:

NJENA POT.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“) (Dalje.)

Tisto noč dolgo ni mogla zaspati. Očetov žalostni pogled jo je pekel v srcu. Sami sebi se je zazdela nevredna tako dobrega očeta. Hudo ji je bilo, ker je spoznavala, da je začela očeta prav ljubiti in spoštovati šele, ko je s svojimi lahkomišelnostmi pravzaprav že zgubljala pravico do njega. Ali kmalu so se zapletle njene misli in so se začele v pijani nasladi vdajati prešernemu Emilu, potem pa se skesano in ponižno umikati k plahemu dijaku. Njegovo pesniško pismo ji je hrepeneče razodevalo, kako vroče in nežno jo ljubi in milo opeva s svojim čistim srcem. Naenkrat se ji je zazdelo, da bi se v njegovem poštenem objemu oprala vseh svojih grešnih zablod. —

V nemiru takih zbeganih in vročih misli je zaspala ...

In sredi zelene doline se ji je na stežaj odprl sveti raj. Okoli doline so si podajali roke nizki, potlačeni grički, opasani s temnimi hostami in posejani z belimi vinskimi hrami. Iz hoste so se drobili gostoleči spevi nemotene radosti, z griča na grič so se lovili prešerni vriski, in iz vse doline je kipela v solnčnem sijaju proti jasnemu nebu ena sama prava, soglasna pesem.

Hodila je ob potoku in je metala vanj travniške cvetke, ki so se nekaj časa vrtele in sukale v komaj vidnih vrtinčkih, kakor bi se ne bile mogle ločiti s svoje rodne grude, potem pa so premagane v veliki naglici in obupane odbrzele v neizmerno daljo.

Ob robu goste hoste je šel mladi učitelj in ji je zamahnil s klobukom. O, kolikokrat ji je nastavljal besedo, kako proseče jo je snubil s svojimi svetlimi očmi. Ali ona mu je odmikala oči, kajti njeno hrepenenje je objestno sililo višje in dalje. Tudi zdaj se je sklonila in mu ni vrnila pozdrava. Glej, učitelj je tiho zažvižgal psu, popravil si puško na rami in lepo utonil v hosti. —

Za nizko vrbo se je slekla in je skočila med zbegane postrvi. Šumeči valčki bi se bili radi ustavili in poigravali z mladimi čari bele vile, a so morali v razburjeni pijanosti zbog tolike lepote hiteti za pregnanimi cvetkami ... Ko se je srečna vila udobno

naigrala v hladni vodi, je legla na travo med žareče marjetice in ljubosumne zlatice. Gosti solnčni žarki so se vsesali v njene oble ude, da je v prijetnem občutju zaprla mirne oči in z nežnim smehljajem na drhtečih ustnicah zasanjala v široki in zdravi sreči, ki ji ni vedela ne imena ne izraza. —

Po mehki stezi je tiho prišel njen najvztrajnejši oboževavec in oproda, železniški pripravnik Tone Večerin. O, videla ga je skozi dolge trepalnice in vendar se ni mogla in ni hotela ganiti, toliko sladke omame se je prelivalo v njenih ugodnolenih živcih. Pripravnik je z razprostrtimi rokami ves srečen pokleknil kraj nje in jo obsul z divjimi poljubi. A ona se je po mačje zvijala, kakor bi se topila v prijetnih sanjah in se ji je vse skupaj zdelo čudovito in neznansko lepo... Srečni tat je utrgal s tresočimi rokami bogato zlatico in jo je pobožno položil na kipeče nedrije. A naenkrate so mu zagorele smejoče se oči, in kakor bi bil zavidal nedolžno cvetko, so zašle njegove ustnice na njeno mesto in se niso mogle ločiti. In zdaj ji je planila po žilah vroča kri v mehkem občutju še nezaslutene sladke groze, da se je splašila iz pretesnega objema hropečega in zadihajočega se pripravnika in mu je ušla naravnost v zeleni tolmun. —

V hipu se je utrnila luč one velike lepote, onega milega čudokrasja, in sanjarka je blaženo umirala v ljubečem naročju predragega Emila. Ali v največji zamaknjenosti jo je grizel črv težke vesti in sramu. Hotela je, da bi bila bežala pred njim, noga pa se ji ni mogla premakniti, in njegove silne roke so se stezale v neskončnost.

Francè Lovrin je plaho gledal njeno stisko in ji ni znal pomagati. V rokah je držal svoje trepetajoče srce, ki je gorelo v rdečem plamenu gori pod zaspane zvezde, da so otemnele padale v cvrčeče morje, krilil je z visoko dvignjeno desnico in lepo z navdušenim poudarkom govoril ono lepo pesmico o svoji neizmerni ljubezni. —

Iz morja se je sunkoma dvignil velikan, ogromen in strašen, in je z enim samim dihom upihnil sijajni plamen Francetovega srca. Oblastno ukazajoče ji je pomignil s svojo velikansko luskinasto roko, da se mu ni mogla upreti.

Med njim in njo se je nevidno manjšala razdalja. Njegov obraz se je po vrsti zgoščal v lice odklonjenega učitelja, pozabljenega pripravnika in plahega dijaka. Ko pa se je sklonil k njej, so se ji smejale poredne Emilove oči. In čim dalje so jo gledale, tem

strašnejše so postajale, dokler se ji ni režala v lice prvotna strašna morska pošast . . . V nemi grozi bi bila rada zakričala, a razdalja med njo in velikanom je začela rasti, dokler se pošast ni začela pogrezati v valove, in ni nazadnje samo še njeno strašno oko gledalo iz vode in jo priklepalo kakor s sto vezmi, da se ni mogla premakniti.

4.

Uboga Marija je živela po tistem znamenitem pismu v silnih skrbeh in težkih dvomih. Zakaj vsa njena srečna, po omamni prijateljevi ljubezni razdražena čutnost, je blazno hitela za zapeljivim Emilom, ki je bil prvi zažgal bogati dar na njenem čistem žrtveniku; njeno prirodno čisto žensko srce pa je sanjavo žejalo po veliki in neoskrunjeni ljubezni, ki bi jo ji mogel nežno dati samo pesniški Francè.

Ali dijak jo je samo zvesto oblegal in molče oboževal.

In kadar jo je premagala razigrana in pijana čutnost ter se je streznjena opotekala iz tihega prijateljevega skrivališča, jo je boleče grizel pekoči kes, vse večji kakor kdaj prej, ko še ni skrivala mehkega Francetovega pisma. V svojem kesanju se je jezila na neodločnega dijaka, ki bi ji bil lahko predobri odrešenik, če bi ne bil tako nedopovedno boječ. Saj si je tiho priznavala, da jo preobzirni dijak močno zanima. In to zanimanje je bilo za njo, predno se je mogla tega prav zavedati, že vroča ljubezen; ali pa je morda bila sama trma, morda tudi ženska ničemernost, ki hoče zase vesoljnega oboževanja. Ampak vselej, ko so se ujele njene začudene in vprašujoče oči z gorečim dijakovim pogledom, jo je oblila prijetna zona drhtečega hrepenenja po nečem milem in lepem.

In vso to zaželjeno lepoto bi ji mogel dati samo njen mehkočutni pesnik. Njeno srce ga je slutilo povsod. Če je šla po ulici, je naenkrat zadrhtela in še ozreti se ji ni bilo treba, tako natanko je čutila, da jo držijo goreče oči opreznega Franceta.

O, videla ga je tudi vselej, ko je hodila zvečer iz urada. Točno se je prestopal na drugi strani ceste in je zvesto strmela v široka uradna vrata. Nato ji je v boječi razdalji sledil do domače ulice. Če se je na oglu urno ozrla, ga je videla, kako je ljubeče gledal za njo.

Naposled se ji je zazdela vsa stvar predolga. Odločila se je, da bi mu pomagala z bodrečim trenom oči, z lokavo kretnjo, ki

je prava lahkota za zvito žensko, ali kako drugače; pa čudno in neumljivo ji je bilo, da ji je vselej umrl vabeči smehljaj na zardelem licu, predno je zagorel tudi v prosečih in bodrečih očeh. Kaj je res vsaka prava ljubezen plaha?

Nekoč pa, ko so bile prikipele trpke muke njenega dvomečega in obupanega srca že do vrhunca, se je naglo obrnila in je tako spretno ujela plahega zasledovavca v ravno nastali gneči ob uličnem vogalu, da se ji ni mogel več umakniti.

Za kratek hip je potopila svoj pogled v njegovih umikajočin se očeh.

«O, gospod —, kaj ste vi? Ali imate morda spet kaj tako lepega zame?» se je okorno premagala.

«O, gospodična, prosim, preveč bi me odlikovali!» se je bolj ustrašil kakor razveselil.

«Veste, če me imate kaj radi, pišite mi spet!» ji je ušlo, in jo je bilo sram, skoraj sram.

«O, saj bi, a niti ne vem, kako ste razumeli ono pesem,» je rdel, ker se je spomnil, kako goreče ji je v tisti pesmi razodeval svojo hrepenečo ljubezen, in ker je mislil, da ga posluša vsa ulica.

«Vse sem razumela, vse — ali zdaj moram v urad, kjer sem nekaj pozabila,» je dejala veselo in je čakala, da bi jo spremljal.

Francè Lovrin pa je bil v strašni zadregi in je molčal.

«Če imate čas, pa me spremite!» mu je pomagala.

Spotoma se mu je razvezal jezik. Govoril ji je tako mirno in zanimivo, da se je Marija čudila. In pogovarjala sta se kakor stara znanca, ki se že dolgo nista videla.

Drugi dan ji je izročil pesmico, ki je visoko plamtela v radostnem razmahu dočakane sreče.

«Ne vem, kaj boste dejali,» je dvomil, «ko niti na prvo še nisem dobil odgovora.»

«Joj, ali jaz nisem pesnica; prilike mi pa tudi še niste dali, da bi govorila, kakor znam.»

Zazdelo se ji je, da je rekla preveč, in je zardela. Ali pogumno ga je gledala naravnost v oči in se mu je smehljala, ljubko in zapeljivo.

«Gospodična — gospodična! Kaj res smem upati tolike blaženosti?» je drhtel pesnik.

«Drugič, prosim, drugič bova govorila o tem!» se je branila, ker se ji nista zdela pripravna za take pogovore ne kraj in ne čas.

Zagledala se je v njegove tresoče se ustnice, v goreče temne oči in v vso njegovo krepko, a visoko postavo.

«Kako te ljubi moja zbegana in grešna duša!» je vpilo po pričakovani odvezi njeno ubogo srce, ki je bilo v lahkomiselnosti tolikokrat oskrunjeno. —

Predno se je bila privadila svoji novi sreči, ki se ji je tako mirno in nežno smehljala, je bila kakor omamljena; kajti njene radostne misli so veselo svatovale pri plahem Francetu tako stanovitno, da bi bila živahnega Emila čisto pozabila, če se ne bi bila njena prodana duša že toliko ranila ž njegovo silno in divjo ljubeznijo. Zdaj pa je bila trdno sklenila, da se z Emilom prav gotovo ne izpozabi nikoli več. Zato se ga je začela izogibati, kolikor je le mogla.

Ali Emil se ni dal kar tako odgnati. Ob priliki jo je počakal in jo je začel pestiti.

Marija se je branila in jokala, pa zaman.

«Danes te čakam, moraš priti, čeprav potem nikoli več!» je trdo dejal in jo ostro gledal v objokane oči.

Ob določeni uri ni mogla strpeti. Šla je. Saj ni mogla drugače. Čutila je, da je pod vplivom neke tajne, nepremagljive sile, kateri bi se ne mogla upreti. Najhujše pa ji je bilo, ker se ji je zdelo, da v takih pijanih urah umira blaga ljubezen do krotkega Franceta.

Ko se je pomirila in so se ji vrnille pokojnejše misli, jo je grizel pekoč kes. In upala je v čisto ljubezen, ki ji jo je predramil krepostni Francè, in ki bi ji mogla zadušiti težko vest.

Vsa čista in umita se je zdela sama sebi, kadar si je osvojila veselo okolico velikega Trsta. Po tihih stezah v gozdiču pri Opčinah ali v skritih dolinah katinarskih sta se vodila in veselila samosvoje samote.

Francè je kazal čimdalje sijajnejše lastnosti. V njegovih mirnih in ubranih besedah se je igrala lepota izražanja in duhovite, vesele zabavnosti.

Doslej je Marija poznala le omladnopuhle rečenice plitvih in lahkomiselnih velikomestnih metuljev. Nagonsko je začela spoznavati tem večjo vrednost pametnega Franceta. Rada pa ga je imela še posebno zato, ker je bil tudi v svojem mehkem milovanju nekako plah in čist, da ni niti s pogledom razodeval drugega kakor neskončno vdanost in zvesto prijateljstvo. Včasih pa, če jo je pičila posebna muha, bi bila rada imela, če bi bil ta čudnomirni Francè nekoliko, vsaj nekoliko toplejši.

«Francè, poljubi me, kakor ti vелеva srce!» ga je bodrila nekoč, ko so ji prekipevala čustva, in so nad njima šumeli plahi vetrovi v nizkih borovcih ter so zasopljeni in z viška padali v pisani tržaški zaliv.

V očeh zardelega mladeniča je zaigrala radostna sreča. Prikupno je pritisnil njeno belo, čudovito lepo in mehko roko na svoja vroča lica in jo je poljubljal tiho in pobožno. Počasi mu jo je odmaknila, kakor bi jo bili pekli ti zatajevani izlivi vriskajoče ljubezni.

«Kaj delaš, dragec? Saj nisem kraljica!» se je branila in naslonila nanj v polglasnem smehu.

«Zame si še mnogo več! Brez tebe ne bi sijalo to krasno solnce; ne bi pihljale te božajoče sapice; ne bi dehtele vse te nežne cvetice — in v mojem presrečnem srcu ne bi rajalo toliko nezaslužene radosti! Dà, zame si blagi genij — svetnica si, ki te molijo vse moje hrepeneče misli, drhtijo k tebi vse moje mlade pešmi! Glej, in —

«Oprosti,» ga je ustavila, «ne govoriva tako!»

Glava ji je omahnila na njegovo krepko ramo, drget zatajevane ihte ji je sinil po tresočih se udih, iz oči so se ji vsule debele solze.

«Marija, Marijica, kaj je, zakaj jokaš vendar?» se je ustrašil in jo je nehote in nevede stisnil k sebi.

«Tako si blag in dober — a jaz, jaz ne zaslužim tvoje ljubezni,» se mu je drhte privijala.

«Zaslužiš, dušica, zaslužiš, da bi strgal solnce iz neba in bi ti ga položil v naročje, ker, glej, lepa luna pada pred teboj iz obupa v mrak, in vse mile zvezde žalostno zatemnevajo pred čistim sijajem tvojih krasnih oči —!»

«Ne, ne, Francè,» je drhtela in se mu še tesneje privijala, kakor mačica, ki se boji, da bi jo odpodili po naveličanem milovanju. In toliko blaženosti in upanja je vrelo iz njenih živih oči, ko je dvignila pogled, da je Francè zatrepetal v silni radosti in jo je mehko poljubil na oči. A ko se je užgal blažen smehljaj na njenem cvetočem licu, se je zavrtel svet okrog njega. S tresočimi se rokami jo je zaklenil na svoje hropeče prsi, in njegov prvi in pravi poljub se je tesno vsesal na njene rdeče, polne ustnice.

V eno samo veliko radost, nepopisno in nedopovedano, sta rastle njuni telesi, in ena sama preblážena sladkost je viharo plala po njunih mladih žilah.

(Dalje prihodnjič.)

IVAN ZOREC:

NJENA POT.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“) (Dalje.)

5.

Tisti večer sta bila Marija in Francè komaj še ušla silni nevihti, ki je divje zaplesala po morju.

Francè je bil preveč razburjen, da bi bil bežal domu, kjer bi bil morda izlival v jokave pesmi vso še sladkogrenko bol, ki ga je z dramečim se spoznanjem zmerom bolj skrbela v skoraj že streznjenem srcu. Zavil se je v široki plašč in je hitel na obrežje.

Strašni oblaki, zgrinjajoči se v težke in temne grozote, so prepregali nizko nebo; med njimi in kipečim morjem so se drveli in se pretepali strahoviti vetrovi, v bobnečem gromu so rezko švigali treski iz velike črne zavese, ki je preteče visela nad razdivjano vsemogočnostjo... Grozen in strašen je stok in jok togotnega morja, ki ga biča in davi vihar in razburja njegove skrivnosti polne globine. —

Iz dolgih ulic bogatega tržaškega mesta so mežikale goste luči, njih blede odsev se je razlival iz ulic na dolge pomole in se igral z valovi.

Francè ni videl, kako čudovito se je lomila srebrna svetloba v šumečih vodnih penah. Gledal je trebušasto ladjo, nemirno se trgajočo z debelih verig, ki so jo priklepale ob dolgi pomol. Ravnokar je zamolklo in hripavo zahropela sirena. Mišičasti mornarji so potegnili težke železne mačke in so začeli odpenjati mogočne verige. S poveljniškega mosta so ostro in na kratko odmevala kapitanova povelja, da so mornarji še hitreje tekali in še krepkeje preklinjali.

Visoko vrh jambora se je svetlikala lučka, majhna kakor kresnica, in je pogumno gledala v temno daljo.

Še poslednjikrat je odločno in odrezano zahropela sirena. Trudno, nerodno se je stresla ladja, stroji so zahrumeli, vijak je razpenil morje ob krmilu — in ladja je silno in brez strahu zaplavala v divjo noč.

Sanjavi Francè je topo gledal za njo. Njegove oči niso mogle spustiti svetle kresnice, ki se mu je zdela kakor tistim trem modrim zvezda vodnica. Kajti vse njegove malodušne in zbegane misli, ki so zmerom višje in višje vstajale v njem, so bežale v vihar in so se borile, borile. Ampak kar mu je vrelo v možganih in v predovzetnem srcu, ni še mogel opredeliti po neizogibni resnici in nujni potrebi. Ali neka čudna in neznana odločnost in krepka moška volja sta ga začeli prevzemati, čim dalje je gledal bučečo viхро in plešoči piš za ubeglo kresnico. —

In čim huje so se borile njegove razbičane misli, tem večja in samozavestnejša je postajala njegova predramljena moč.

O, ni maral zaspanega, mirnega morja, ki se mu ni zdelo več silno in veličastno, moško in strašno. Vsaka moč je najlepša, ko postane tako strašna, da človeka obliva zona! Da, kdor ima moč in pogum, mu ne pristoja palmova vejica, kajti pretežka je njegova roka in pretrda, da je ne bi izgubila. Korenjak ima, če si je svest svoje moči, prste skrčene v silno pest, kite napete, čeprav še počiva laket na hrbtu. Sicer je smešen slabič kljub svoji moči. —

Francè se je še tesneje zavil v svoj široki plašč; kajti naenkrat so zapihali zdravi severni vetrovi in so pregnali zavratne južne sape. Oblaki so se razmeknili, da so pomežiknile vesele zvezde. V srebrnem sijaju zmagoslavne lune se je umivala in nečimerno ogledovala v svojem prelepem ogledalu vsa prelestna tržaška okolica z bajnomičnimi dvorci, posejanimi sredi sočnih vinogradov in sivih oljčnih gajev.

Strmel je ob vitkem stebru in je željno pil to bajno čudokrasje čarobne noči. Domišljija se mu je predramila in široko zakrtila v srečno deželo bdečih sanj.

Kako krasna si, zaželjena Adrija, koprnenj polna in otožnih sanj in spominov, — kakor ogromna solza božje ginjenosti se zdiš, poezije polno morje širno! Kdo bi te pozabil, bolečina naša, ki si nam, kakor zdravje bolniku! —

Morje je zdihovalo in globoko dihalo; široke prsi so se mu dvigale in v ljubezni drhtele k svoji bleđi ljubici na visokem, čistem nebu. Sramežljivo, preteče in vabeče se je razodevalo. — Skrivnostne prikazni prozornih senc so se zganile na mirnih valovih in so se potuhnile v bajna in neznana bitja.

Morske deklice od daleč, daleč nekje so poskočile, da so se pokazala okrogla ramena, kakor pene prebele roke, stršeče zakipele oble deviške grudi; — in valovi so zanoreli v bujni ljubezni,

s šumečimi penami so oblivali veselim ljubicam bele vitke vratove, poljubljali so njihova visoka nedra in so se vsi nori in ljubezni pijani spuščali k ljubici drugi, tretji, brezštevilni... Kraljica morja, smejoča se luna, jim je pošiljala po gostih in polnih pramenih srebrnih trakov, ki so si jih lovili in jih vezali v težke toke curlja-jočih se las v njihovem naročju od blaženstva in razigranosti zvija-jočih se ljubic... In prešerne morske deklice so zvonko zapele mehko pesem, ki bolešno in ljubeče odmeva v čutečem srcu, iz brezdanjih in neskončnih dalj je zvalila omamna melodija, ki ne utihne več onemu, ki jo je zaslišal s koprnečim hrepenenjem v svojem težkem pričakovanju... Vse razigrane so še slajše zapele, da so znova planili valovi. Bele ljubice pa se niso dale, ampak si je vsaka skočno sama osvojila svojega in ga je kljubovalno zaja-hala. Ko so se naveličale vesele dirke v neskončno, megleno daljo, so se jadrno zapodile, vse umite in zapeljive in oblite z bogato srebrno lepoto, na posete v kristalne dvore svojega mo-gočnega, na zibajoči se postelji s trozobim žezlom v naročju dremajočega tasta. —

Francè je globoko vzdihnil, pomencal si je oči kakor po dolgem spanju in je počasi šel proti domu. V tihi sobici si je zaril prste v kodrave lase in na jok mu je šlo. Željno je naposled popadel pero, in pred njim je nastajala veličastna pesem, odrekajoča se vsemu, kar je bilo globoko segalo v njegovo mehko in predovzetno srce...

Napisal jo je s svojo gorko srčno krvjo.

6.

Iz Francetove ljubezni je Marija oni večer zajela toliko moči in odpora, da se je poslej prav lahko otepala viharnega in smelega Emila. Ko je mladi lahkoživec spoznal, da so se iztekle sladke urice njune skrivane ljubezni, se je naposled prisiljeno ponosno nasmehnil:

«Pa nič! Ko se premisliš, pa povej!»

Mislila je na Franceta in je plavala v široki sreči in velikem ponosu. Kajti v nekoliko nenavadnem dvoboju je bila zmagovavka ona sama; in ni on nje, — ona je njega osvojila. Na to sijajno zmago je bila ponosna še posebno zato, ker je bila s trepetajočo radostjo videla, da še ni imela prednice. V svoji samičji nečimer-nosti se ni mogla domisliti, da bi se utegnil tudi Francè ukvarjati

s podobnimi mislimi. A če jo je že hotela skrivna misel počegetati v rahlem spominu, se je naglo pomirila v tihem upanju, da dobrega Franceta in njegove okorne neizkušnosti taki pomisleki gotovo ne dosežajo, ker v njegovem srcu previsoko in preglasno odmeva velika pesem uresničene ljubezni.

Ali zmota in slepota ženske nečimernosti in površnosti sta varali ubogo Marijo, dokler ni kar naenkrat opazila, kako popolnoma drugačno postaja Francetovo vedenje. To spoznanje jo je osupnilo tem bolj, ker se je bila že res privadila mehki in topli misli, da je njena ženskost vzvišeno ozadje, svetel in blesteč vzor vsem kipečim in pod oblake drhtečim njegovim spominom. Verjela je, da je ona njegovo oživljajoče solnce, ona, kakršna je, njegova edina in najlepša sreča, brez katere bi ne bil srečen pesnik in brez katere bi ne hotel in ne mogel živeti. In vendar se ji je začelo zdeti kmalu po onem zmagoslavlnem večeru, da se njena nepremišljena zmaga spreminja v popolen poraz.

Izprva se je hotela boriti za zmago in kljubovati s hladnostjo in brezbriznostjo. A le prehitro se je prepričala, da bi se s takimi nagajivostmi smešila in brez potrebe poniževala, ker je iz Francetovih oči sijalo preveč začudenja, dvomov in prašanj. Najbolj pa se je bala, ko je čutila, da jo premaguje tiha otožnost, ki se razliva po njegovem resnem licu.

Še hujše pa jo je skrbela jasna zavest, da se ji plahi ljubček umika, in da ga mora sama iskati, kakorkoli se upira temu njena ženska objestnost. O, če bi ne bila njena ljubezen tako velika, bi se bila prešerno zasmejala in bi se morda bila spet vrgla v radostno naročje živahnega Emila.

Kaj pa, če bi ji odkimal tudi Emil, ki mu je tako prevzetno obrnila hrbet? Ali ne bi bilo njeno ponižanje še večje?

«Francè, ljubček, moj si in moj moraš ostati!» je ihtela sredi noči v osolzene blazine in je zmerom razločnejše čutila, kako lahkomišelnost je bila razmetala nenadomestljivo bogastvo svojega čistega srca že kmalu po svojem dohodu v sijajni Trst.

Ali ni tudi napravila velike napake, ko si je viharno vzela Franceta?

V oni znameniti noči, ko se je Francetovo srce teplo s trpkim spoznanjem in ponižujočim studom, ter je razsajal strašanski vihar v njegovi začudeni, prestrašeni duši in zunaj na širokem, besnem morju, je njegova prva ljubezen žalostno nagnila svojo s trnjem smrtnega greha ovenčano glavo in je v bolečinah umrla za vselej.

Kajti bila je kakor v podzemski kleti gojena rastlina, ki v hrepenenju po odrešilnem solncu zliva svoje življenjske sokove v vitko, nakvišku se spenjajoče stebelce, da bi s svojim še neoplojenim cvetnim vencem čimprej dosegla blagoslavlajoče solnčne žarke v visoki lini, in ki se je v preranem jutru dotipala do zaželjene svetlobe, hlepeče vsrknila v svoje prenežne celice morečo slano in v strahu umrla, preden jo je našel mehak žarek toplega solnca... Da, oni viharni večer mu je dal in vsilil, česar res ni iskal in si sam nikdar ne bi bil upal vzeti, in mu je vzel vse, o čemer je z vriskajočim srcem mislil, da so mu bila podarila dobrotna nebesa sama. In zdaj ga je bilo nepričakovanega daru sram in strah prevelike izgube... Bilo mu je, kakor bi mu bila padla mrena z oči, da je naenkrat videl grdo resnico, ki je v svoji okorni neizkušnosti ni slutil nikoli. V tej silni zavesti mu je bilo hudo in težko, da bi se bil rad skrtil na konec sveta z vsem studom vred in veliko jezo, ki mu je zasmehujoče segala v drhteče srce.

Ampak ob grobu te prerano umrle ljubezni ga je ustavila preudarjajoča misel:

«O, sanjač, zanikrni in neizkušeni, kdo ti daje pravico, da bi metal kamenje v dekle, ki ti je radostno in preradodarno dalo, kar je imelo? Če ti je v prebujeni samoljubni sebičnosti in sli žal, da nisi dobil več — kdo je kriv? Morda lepo dekle, ki bega s svojo blestečo lepoto in žensko slabostjo kakor obstreljena zver pred tolikimi režečimi psi? Ali nisi marveč kriv ti sam, ki si v svoji strahopetni boječnosti plaho in nemoško omahoval in omedleval? Kaj bi se bila kdaj metala za teboj, če bi bila imela še vse svoje bogastvo? Ako bi bila tvoja ljubezen zadosti nesamoljubna in čista do tistega skritega kotička v tvojem srcu, kjer se še hinavsko skriva moška zver, bi ji bil lahko blag rešenik. Ali ti si mislil nase, zmerom samo nase!»

Francè si je brisal pot s čela. Vstajajoči očitki so se grmadili, da bi bil skoraj stekel pred Marijo in jo na kolenih prosil odpuščenja, če bi se ne bila odločno oglasila čut in ponos moške časti.

«O, vseh devet večnih Muz — saj nisem hotel ničesar tega, kar se je zgodilo! Samo čist in blag genij naj bi mi bila —!»

«I, seveda!» se mu je rogala ostra misel. «V oltarju svojega narejenega svetožalja in cmeravega malodušja naj bi se bila kremžila in kisala, da bi bila jalov malik v živem življenju, ki ga ti nisi znal živeti po pameti in resnici! Ali nisi vedel, da je ženski pravo življenje — ljubezen? To je tudi edino, kar ima in rada pokloni

in z vsem srcem dá onemu, ki je tega vreden. In njeno najostrejšo orožje, ki seka skeleče rane, je ta njen dar, pa' naj je darovan tako ali tako. Če te je razočaral, si sam kriv, ker si pozabil, da je ljubezen prav za prav samo kratko premirje v srditem boju med nasilnim samcem in zvito samico... Najboljša žena pa moža vsaj sedemkrat na dan goljufa —.»

«In vendar —! Vsaj razodela naj bi mi bila, da ne bi bil iskal in blodil v zmoti!»

«O, pesnik v nadzemskih višavah, kaj se še ne vrneš na trdna zemeljska tla? — Torej odpela in slekla naj bi se bila pred tvojo samoljubno sebičnostjo in si skesano potresla pepela na svojo grešno glavo? Katêra ženska bi storila to in priznala brez nujne potrebe svoje skeleče in nezaceljive rane iz prestanega boja z neobzirnim in divjim moškim?»

S takimi trpkimi mislimi je obupno ubijal še zadnje medle iskricice spomina na lepo Marijo, ker ji ni mogel odpustiti, da ga je prevarala v njegovi lepi veri. (Dalje prihodnjič.)

FRANJO ROŠ:

BESEDA.

Pred okenci solnce še boža brajde rahlo
s poslednjim zlatom, ki skoro bo v mrak usahlo.
Sedimo v izbi. Pred mamico skrivaš lice,
bojiš se razodetja sladke resnice,
vse skritev v tvoje mladosti solnčno zatišje.
Gostejše so sence v izbi, tišje in višje
in v brajdah je mrak, zasenčil nam je lica.
Že vino pretežko je, lahka je govorica
in jasna beseda. Kozarci pojo, kot še niso
in tebi vzblestele v sijaju vročem oči so.

Ne dosti jasno!

IVAN ZOREC:

NJENA POT.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“.) (Dalje.)

7.

Marija se je v svoji zapuščenosti bolešno spominjala mehke nežnosti in šegave porednosti Emilove. Čimbolj jo je skelelo Francetovo umikanje, tem silnejša je postajala koprneča misel na ono skrito Emilovo gnezdece, iz katerega je ušla, da bi ujela lepšo srečo, večjo blaženost.

Njeno hrepenenje je zaplalo včasih tako nepremagljivo in hlepeče, da bi bila morda kljub notranjemu odporu in ženski oholosti pozabila vse ozire in stekla nazaj v toplo in skrito gnezdece, kjer bi se v ljubčkovem naročju skesano in sladko razjokala ter napila mirne tolažbe, po kateri je vpila njena slabotna duša, — če bi ji ne bile domače razmere ustavile lahkomišelnega koraka.

Oče je začel sumljivo hirati. Starost je kar vidno počepala nanj. Zdejo se je, da mu vsak dih v tem zatohlem ozračju vseja novih strupenih klic v staro in onemoglo telo. Bil je vel in medel, kakor izpodrezana bilka in ni mogel pregnati otožne misli, da je zanj zdravja samo še tam sredi lepih, zelenih in tihih dolin med nizkimi grički in temnimi hostami. Z vsakim živcem je hrepenel v one daljne lepe kraje, kjer koledujejo in vriskajo domače pesmi, valovijo cvetoča polja, in vejejo zdrave in mehke sape preko vinorodnega, z belimi hrami posejanega Primskovega in one jasne cerkvice, ob katero se naslanja starodavna črešnja z vso svojo daleč vidno košatostjo... O izdana lepota, ti sladka in daljnja priča vse moje bridke in vendar tako neskončno lepe in zdrave mladosti, kako te nikoli ne morem in nočem pozabiti!

V svoji nadložnosti je veliko presameval. Žena je opravljala domača dela in vratarske posle ter se je komaj zavedala moževega bednega stanja. Preveč se je bila že vživela v razkošno sijajnost, s katero se je hrupno bahalo veliko mesto, in katero je pila z željnimi očmi in se je ni mogla nagledati, — preveč se je zagledala v nedosežnost, da bi bila mogla videti bližnje bridkosti. Iz

vsake ulice jo je pozdravljal mladostni spomin, vsak obraz jo je spominjal zorne mladosti. Tako vsaj se ji je zdelo. — Kako more človek zboleti, če poleti in pozimi sije toplo solnce!

«Na solnce pojdi in ob morju hodi, pa bo vse dobro!» je silila bolehnega moža.

«To solnce je polno prahu in me peče, ne greje,» se je branil.

Ponoči ni mogel spati. Vsak večer sproti ga je pekla skrb za razvajeno hčer, ki se je bila navadila, da se je kasno vračala z dolgih izprehodov.

«Prizanašaj mi, nesrečni otrok, vsaj še teh par ur, dokler živim!» jo je proseče kregal.

Mariji se je oče smilil bolj kakor ženi. Ko je bil neki večer posebno slab, se je hudo ustrašila in je začela ostajati doma. Poseдалa je ob njegovi postelji in se je trudila, da bi mu olajšala bolečine.

«Ne, ne — z menoj je pri kraju, to vidim», je ječal starec. «Samo tam, doma bi še okreval.»

«Pa pojdimo tja, oče, takoj pojdimo!» se je vdala.

«O, kaj neki čenčata!» se je jezila Vrtačnica. «Kaj bi tam? Tu je lepo, bolezen mine najprej tu!»

«Če pa oče želijo tja —?» je ugovarjala hči.

«In kaj bi bilo s tvojo službo, a? Ali to ni nič?»

«Službe so tudi tam, lepše in pametnejše!» je učil mož.

Vrtačnica je krčevito zajokala. Njena ihta je pokopala možev in hčerin lepi in pametni načrt.

Mariji odslej ni dala miru in pokoja ljubeča skrb, kako bi pomagala oslabelemu očetu. Predobri in bolehni mož je, kakor je videla, na ljubo ženi opustil vsako misel o preselitvi v one lepe in zdrave domače kraje. O, če bi siromak imel vsaj vsega zadosti, kar mu je potrebno v onemogli betežnosti, da bi mu tako vidno ne umirale hirajoče moči! A kje vzeti denar? Njegova revna pokojnina in njena neznatna plačica, kolikor je ni mati potrošila za njene prešoporne obleke, sta komaj zadostovali za nujne vsakdanje potrebe. In kje so zdravila in priboljški za bolnika?

V tistih dneh šele je začela spoznavati vsakdanjo skrb in resnost življenja ter neizogibno potrebnost in vrednost denarja.

Niti z eno samo kratko mislijo se ni ustavljala ob preresnem in sanjavem Francetu. Vsi nemirni utripi njenega iskajočega srca so drhteli in uhajali k veselemu Emilu, ki je bil zmerom živahen in lehkomiseln kakor ona sama. Takrat jo je bilo peklo in boleče

žalilo, a zdaj se je v skesani hvaležnosti gorko spominjala, kako rahločutno in bratovsko ji je vsiljeval večje in manjše vsotice, da bi imela kaj v roke vzeti, kadar bi si hotela nabaviti košček veselja, kakor je trdil s svojimi smejočimi se očmi.

«Zakaj se ne bi vzela, če se imava rada?» je silil.

«Prav lepa hvala! Samo s tem ponižanjem mi prizanašaj!»

«Če bi mi videla v srce, ne bi mogla odklanjati!»

«In ti meni ne ponujati, če bi vedel, kako me to boli.»

«A jaz sem mislil, da bi imela kaj skupnega: Kar je žena, to je mož, pravi sveti Ambrož!» se je smejal.

«Sveti Blaž pa pravi, da je to laž!» se je hihotala še ona. «Samo ljubezen bodi najina skupna last!»

O, pa je niso oblegali samo taki spomini, — tudi vsi drugi dokazi njegove tople naklonjenosti so se ji obnavljali v skrbi in otožnosti polnem srcu.

Tako mehko in otožno je bilo torej Marijino duševno razpoloženje, ko je naenkrat spet srečala Emila. Iz trepetajočega srca ji je planila vsa kri v glavo; pred očmi so ji za trenutek zaplesali mavričasti kolobarji, in prsi so se ji napenjale in so padale v zatekljivem nemiru tesnega zadihovanja. A ko se ji je že čisto približal, so ji otrpnile noge in roke, na blede ustni pa se ji je siloma prikradel bolesten in proseč, a komaj viden nasmešek.

Tudi Emil je bil poln nemira. Ustnice so se mu tresle v čudnem drgetu, oči so sijale, lica gorela, a izpregovoriti dolgo ni mogel niti besedice ne.

«O, duška, zlatica moja mala, kako sem srečen, da te zopet vidim!» je dejal naposled in se je oddihaval.

«Emil!» je dihnila in se je nasmehnila s toliko nežnostjo v naglasu, da jo je radostni mladenič hlepeče popadel za drobno roko, jo stiskal in ljubeče božal s svojimi drgetajočimi prsti kakor po dolgem času najdeni ljub in drag predmet.

«Tukaj ne moreva govoriti. Pojdiva v ‚Ljudski vrt‘, če ti je prav.»

«Pojdiva, pojdiva, prosim,» je hvaležno soglašala, ker je bila vesela njegove obzirnosti.

Ko sta sedela tesno drug ob drugem na udobni klopici v mračni senci košatega kostanja in skrita za gostim grmom dehtečega jasmina, sta se opajala z nenadno radostjo lepega svidenja.

«Vse, kar sem zakrivil nehoté in nevedé, da si me zavrgla, hočem popraviti s kešom in z ljubeznijo, kakršne ni zmožen nihče

več na svetu! Ampak brez tebe, sladka moja Marijica, glej, ne morem živeti! O —!»

«Odpusti, če moreš, ti in ne kali blaženega spomina na nepovračljive urice najine lepe ljubezni!»

«Ukaži, reci, — z vsem sem zadovoljen! Samo daj mi del svoje neskončne in presladke ljubezni, ki je nisem bil vreden in je nisem znal sproti zaslužiti!»

«Imaš je več kakor kdaj poprej; to sam vidiš in dobro veš. Ali bodi trezen in ne onesreči me lahkomišelnost. Poljubi me zdaj, siromaček, ljubček moj!»

8.

Oče Vrtačnik je vsaj toliko okreval, da je mogel s postelje. Ampak močno slab je bil in posušil se je bil, kakor bi bil kdo meso zrezal ž njega. Zdravnik mu je odločno svetoval, da bi bilo nujno potrebno in prav, če bi mogel kam na drug zrak.

«O, domu, domu!» je rajalo bolnikovo srce in je drhtelo s svojim domotožnim hrepenenjem v domačo dolino.

Ali kako? Žena je mislila, da bi šel za zdaj sam. Saj ima tam dosti znancev in daljnih sorodnikov. Z Marijo bi prišli nekoliko kasneje, ker tako nagloma selitev ni mogoča.

Prav. Mož je bil zadovoljen, le Marije mu je bilo žal. Skušal jo je pregovoriti, da bi zapustila vse in šla ž njim.

Hči bi se bila vdala, če bi je ne bila začela zopet omamljati stara Emilova ljubezen, ki je poganjala nove presladke korenine. Njena ljubezen do Emila je udušila ljubezen do očeta.

Pa tudi Vrtačnica se je upirala, da bi ostala brez hčere, ker je zmerom mislila, kako škoda bi bilo, če bi se skrila hčerina velika lepota v tiste tihe, odljudne kraje.

«Službe vendar ne more kar tako pustiti. Vsaj odpovedati mora. Sicer se boš morda pa že premislil in se boš vrnil.»

Tako se je moral mož zopet tiho vdati in je odpotoval v domače kraje sam samcat in bolan, kakor jih je pred davnimi leti zapuščal zdrav, mlad in krepak. — O, koliko bridkosti in prevar je preživel v tej dolgi dobi, kako se je moral boriti in poniževati, ko je v trdi službi razmetaval bogastvo svoje kipeče mladosti za medle žarke beraške milosti! In zdaj se vrača kot strt in nadložen invalid, ki išče zdravja in tolažbe na prslih izdane domače zemlje. Ali ga bo hotela poznati, ko ni pila njegovega znoja in ni čutila njegove zvestobe in ljubezni? Da bi mu le dala, siromaku in skesanemu sinu,

vsaj tih in ozek prostorček, kjer bi legle njegove odrevenele kosti k mirnemu in večnemu počitku! —

Vrtačnica moža ni pogrešala. Trdno je verovala, da bo pribežal nazaj; kajti kdor je kdaj živel v Trstu, ga ne pozabi nikoli več in če je še tako daleč in živi v ugodnih razmerah, hrepeni vendarle po lepem obmorskem biseru, po toplem sijaju južnega solnca!

Marija je z žalostjo mislila na svojega zapuščenega očeta. Zdelo se ji je, da sta z materjo grdo in brezsrčno pognali bolehnega moža iz hiše. To je tudi materi povedala kar brez ovinkov.

Žena je jokala, ali od jeze ali žalosti, bogve. A ko je videla, da njene solze nimajo toliko vpliva na ljubo in lepo hčer, kakor so ga imele na moža, se je prepirala in jezila.

Dekle je ni dosti poslušalo. Smejalo se je njenim solzam in se je veselilo svoje obnovljene sreče z lepim Emilom.

Mati je seveda vedela za njeno lahkomiselnost in je začela sitnariti nad njo.

«Kaj neki mislita! — Vzame naj te! Prisili ga!»

«Zakaj neki?» se je smejala hči.

«Ali ne misliš nič nase? Saj ne boš zmerom mlada in lepa!»

«Ko ne bom več mlada in lepa, se bom omožila.»

«Kdo te bo maral takrat in po vsem tem?»

«Pa naj pusti! V zakon ne bom silila.»

«Tako te tudi ne pustim! Dosti je bilo ljubimkanja.»

«No, grem pa za očetom. Saj to bi mi bilo še najljubše.»

«Za pet ran božjih, kaj pa bi tam?»

«To bi me ne skrbelo dosti.»

«Ne, tu ostaneš in glej, da si kmalu najdeš moža.»

«Saj imam Emila; kaj bi z možem?»

«Emil te mora vzeti.»

Marija se je smejala in je povedala veselemu prijatelju matere naklepe.

«A kaj praviš ti?» je vprašal.

«Jaz, zakaj jaz?»

«Ali tudi ti tako misliš?»

«O, kako jaz mislim, veš dobro. Samo tako, kakor je, se mi zdi lepo.»

«Kdo je nama porok, da tako ostane?»

«Ljubezen!» je vzkliknila in se ga je oklenila.

V njenem presrečnem srcu je sladkoboletno trepetala vroča ljubezen. Bila je polna vdanosti, kakor vsaka čustvena in ljubeča žena, ki misli v svoji neskončni požrtvovalnosti, da bi se brez njene ljubezni zrušil svet. Tudi njej se je zdelo, da ga ima šele zdaj prav presrčno rada in bi mu ne mogla odreči prav ničesar, in da je bilo vse, kar je bilo prej, sama otročarija, prava nesmiselnost. V globoki ljubezni kakor ob tihi molitvi ga je hrepeneče gledala v sijajoče oči. In čim dalje ga je gledala, tem večje začudenje je vstajalo v žgočem kesu: Kako si mogla, si smela, čeprav samo za kratko dobo, pozabiti to svojo prvo, resnično in veliko ljubezen?

Kakor bi bila iskala blagega odpuščanja, se je mehko privila k Emilu in si je želela, da bi umrla v njegovem močnem naročju, ker bi velika blaženost tako trajala na vekov veke.

(Konec prihodnjič.)

STANKO KOSOVEL:

MISLI V SAMOTI.

Rad bi rož, rad bi sanj, rad bi cest
širokosti brezkončnih daljin,
rad, da dušo objela povest:
prost si, sin!

Rad bi vod, rad bi strug, rad bi rek,
ki jim ni do ječanja vetrov,
rad, da svetu oznanjal njih tek:
ni mrakov!

Rad bi solnc, ki sijó na ljudi
in k vstajenju budijo upor
in poznajo besedo moči:
le navzgor!

*Kaj bi si rad? Tega tu
ob najbolj volji niso*

IVAN ZOREC:

NJENA POT.

(IZ ZBIRKE „POMENKI“.) (Konec.)

Emil ji je molče božal drobne kodre, ki so v obupu padali po belem čelu. Iz njenega toplega telesa je žehtela opojna miloba, ubirajoča njegove trepetajoče živce v zvijajoče se korobače, ki so ga bili po zavreli mladi krvi... Poljubljal ji je radostne oči, ki so žarele v samozavestnem zmagoslavju, v ljubki jamici na licih in smejoči se polni ustni.

Ko je splahnil burni naval, sta se predramila in sta se spogledala. In prvič jima je bilo, kakor bi se sramovala drug pred drugim.

«Ali si to res ti?» so se čudile oči.

«Kaj ti si to?» so se širile druge.

Oba sta hkrati umeknila pogled, ker ju je postalo groza neizogibne gotovosti, ki jima je pretila iz nezasenčenih oči.

«— in vendar ima tudi ljubezen svoj nujen konec!» je nazadnje dejal in blažeče pritisnil svoje lice k njenemu.

«Nikoli — ne sme —!» se je ustrašila.

«Kdo pozna jutri?»

«Ljubezen gleda v neskončnost!»

«Danes sem tu, jutri moram drugam; danes sem vesel in prost in tvoj, jutri se zgodi lahko kaj nasprotnega.»

«Zgodi naj se karkoli: — jaz te ne zapustim! Kamor pojdeš ti, tja vodi tudi moja pot.»

«Potem bi morala ubogati svojo mater in me potisniti v zakonske ojnice.»

«Nočem tega! Tako bi te izgubila!»

«Nekaj bi pa le morala misliti na bodočnost.»

«Tale blažena ura, tile sladki hipi so moja najlepša bodočnost! Njih se bom spominjala, ko bo življenje mlatilo po meni, in bom srečna ob lepih spominih!»

«Všeč bi mi bilo, če bi bila nekoliko resnejša.»

«Beži no — kakšen pa si?»

«Dá, včasih mislim nekoliko trgovsko.»

«Rajši te imam, če misliš po svoje, tako kakor včasih.»

«Prav, prav. Ali, veš, smiliš se mi, ko te premišljam.»

«Smilim — zakaj?»

«Ker se bojim, da bo prav kmalu napočil dan, ko se ločita najini poti.»

«Emil!!»

«Oče mi piše, da bi prišel domov in prevzel trgovino.»

«Moj Bog, tega mi nisi še nikoli pravil.»

«Kaj naj bi bil segal v tvoj veseli, prešerni smeh? Počasi mi postaja pa vendarle težko. Kaj bo s teboj?»

«S teboj pojdem! Saj ni drugače mogoče!»

«Ravno to je popolnoma nemogoče, vidiš. Moji starši ne bi nikdar trpeli tega.»

«Mislím, da jih ne bi šele izpraševala. Saj tudi mojih nisva.»

«To je druga stvar, draga moja,» je dejal nekoliko trdo in jo je pogledal skoraj resno in strogo.

Kakor nož ji je šlo v srce: Moji starši ne bi nikdar trpeli tega! — Kaj so njeni starši toliko manj in slabši, da so to, kar je ona počenjala, morali prenašati?

Ali ta pomislek razžaljene otroške ljubezni je bil kratek. Prenalna ga je lahkomiselnost in prevzela lastna bridkost.

«Emil, moj Emil, imej usmiljenje z menoj!» je bridko zajokala in se ga je oklenila še tesneje z obema rokama, kakor bi se bala, da ji še ta hip vzame milega prijatelja.

«Ne delaj mi krivice, Marijica! Kaj misliš, da je meni lahko ob vseh teh nujnih in neizogibnih mislih? Ali dolžnost, življenje, dom me kliče.»

«In kaj naj rečem jaz? Kaj nisem tudi jaz imela dolžnosti do staršev in do sebe, d o s e b e, razumeš? Ali sem kdaj pomišljala, ko si me vabil za seboj? Mar nisem drvela v svoji vdani ljubezni in brez preudarjanja o dolžnosti? In kaj je dolžnost navsezadnje? Kaj je to? Ali ni samo puhla rečenica prostovoljne sužnosti. Zaslužnjen človek, hlapec ima dolžnosti! Kdor pa hrepeni po lepoti in popolnosti življenja, ne pozna tega bremena. Samo želja po užitku vseh življenjskih dobrin je njegova edina in prava zapoved.»

«O dekle, odkod imaš te čudne in prevratne misli? Kdo ti je zastupil mehko dušo? Glej, vsak človek ima in mora imeti dolžnosti! Kdo te je zbegal?»

«Kaj ti je do vira, če je studenčnica čista?»

«Saj to je! Kalna je.»

«Vir je čist! A če brodiš po strugi, kdo je kriv, če se skali?»

«Danes se mi umikaš predaleč. Kako bi ti sledil v višave tvojih prelahkih sanj?»

«Vera ti manjka vame in vase! O, in jaz sem zmerom mislila, da je tvoja ljubezen kakor šepet spomladi, ki izroča vesele poslanice v zardela ušesa drhteče mladosti; — mislila, da je tvoje srce kakor zdrav planinec, ki stoji vrh najvišje gore, vihti v eni roki lahki klobuk, a drugo pozdravljajoče izteza proti zelenim dolinam z belimi vasmi in srebrnimi rekami med blagoslovljenim poljem, vriska in poje in se bratovsko tika s široko naravo — .»

«No, no, Marija, kam pa? Na zemljo se vrni!»

«Karkoli povem, ti je preveč!»

«Ostani človek, kakor si bila zmerom.»

«Ko sem prilagajala vsak živec svojega srca tvojim željam in sem v prevdani ljubezni preskakovala vse zapreke do tebe, sem v sijaju one radostne sreče videla le tebe, ki si se mi zdel zvest in trden kakor moška beseda. — Če bi bila že takrat človek...!»

«Obadva sva živela po srcu, prosim!»

«In odslej torej ne več?»

«Trezno vsaj.»

«Res, čas je za to. Kajti vse, kar ima čisto dekle, in česar nihče več ne more povrniti, vse sem ti v nekaki razkošni pijanosti razsipno zmetala pred noge! Kaj hočeš še, ko nimam ničesar več?»

«Ali nisem pobožno in spodobno sprejemal tvojih darov, in ali jih nisem zaslužil, ko sem vdano klečal pred žrtvenikom?»

«Kdaj si torej lagal; takrat ali zdaj?»

«Nisem lagal, ne hlinim se; ampak človeka, ki misli, ne morem utajiti v sebi.»

«Torej ti si misleč, a jaz samo čustvujoč človek —?»

«Sama tako praviš.»

«In ker je tako, umijva svoji duši in pozabiva?»

«Nikakor! — Zakaj bi izvajala najskrajnejše posledice, ki niso ne lepe ne potrebne?»

«Tako?»

«Kajti zakaj bi ubijala, kar nama je odpiralo veseli, srečni raj? Res je, večer ne more biti, — tudi Adam in Eva sta morala ven. Ali raj je bil le raj, ki bi živel v najinih srcih do konca dni.»

«Kako, ko umira že zdaj?»

«Ko bova daleč drug od drugega in bova samo s kratko in slabotno nitko še lovila pojemajoče življenje, se nama bodo širile

oči, bosta podrhtevali zavzeti srci pred sliko, ki bo lebdela kot svetel in jasen odsev iz najine srečne mladosti. — Ne maživa spomina, ki naju čaka!»

Marija je med temi besedami tiho ihtela in se je obrnila, da bi odšla. Naenkrat pa se vrgla na mladeničeve prsi in je glasno zajokala.

9.

Solnce je bogato teklo z visoke modrine in je vabeče vleklo iz drameče se zemlje mlado pomlad. Kar se je bilo umikalo pred rezko burjo, je podjetno sililo iz kipečih tal. Vsa vesela in glasna okolica je bila kakor šopiren šopek lepe neveste. Sladkobno opojen vonj dehtečega cvetja se je vozil nad njo in se je v lahkem vetru spuščal na skodrano morsko gladino, odkoder so velike oči zamišljenih ribičev ljubeče uhajale na cvetoče bregove, krepko se dvigajoče iz snivajočega morja do otožnih in tesnih kraških ograd.

Vsa okoliška pota so bila kar živa tržaških izletnikov. Toplo solnce je tudi njim izsiljevalo šegavost in razposajenost, pritajeno med hlatajočim delom v nemirnem, za dobičkom in užitkom stremečem mestu. Lica so jim gorela, glas se jim je lomil, tako žejno so pila upehana in izsušena pljuča čisti, vonjavi zrak. Na redkih, ozkih tratih so se šegavo lovili gospodje s pretegnjenimi gospodičnami, ki so pretirano in priskutno vreščale, ko so se dale ujeti nalašč in rade.

Marija in njena mati sta molče in mirno obsedeli na prisojni klopici. Mimo njiju so nemirno vrveli glasni izletniki, ki niso vedeli, kam se jim mudi. Podili pa so jih v mestnem šumu in ropotu razbičani in oboleli živci.

«Kaj bi begala z očmi po njih: ni ga, pa je! Ali te nisem večkrat učila, da ga drži in obdrži?» se je Vrtačnica obregala ob otožno hčer.

Marija je trdovratno molčala. Olajšujoč vzdih je ujela v robec, ki si ga je pritisnila na usta, da ne bi planila skrivoma bolečina iz trpečega srca. Ali mati prav pravi: Ni ga, pa je!

«Cmerenja je bilo do zdaj dosti, drugih neumnosti pa več ko preveč. Priliko, ki se ti je sama ponujala, si lahkomišelnost zamudila; glej, da dobiš drugo in jo pametno primeš!»

Hči je trudno zamahnila z roko in je sklonila glavo na prsi.

«Ali pa se vsaj okoristi ž njo. Taka prišmoda pa mi ne bodi več, kakor si bila doslej! Saj vidiš, kako težko živiva. Draginja raste kar od jutra do večera. Káj bo, če te ne sreča pamet, da bi se nama malo zaobrnilo?»

Mariji so se širile oči, kri ji je silila v glavo, a v noge ji je legel svinec, in po telesu so ji gomazile groznične mravlje, tako je dreveneča strmela nad razločnimi besedami lastne matere in se je ni upala pogledati. Iz strahu in sramu ne.

«Le poglej Simoničevo Romo! Kako lepo je pomagala vsem svojim in nazadnje ga je prisilila, da jo je vzel. Njen brat, Italico, je šel ž njeno pomočjo na visoko šolo. In kakšna gospa je zdaj! Vse se ji odkriva in klanja do tal, ko v svili in žametu šumi po izprehajališčih!»

Ženo je kar jezilo, ko tudi na potu proti domu ni mogla izveliči iz zamišljene hčere prave besede, da bi vedela, kako in kaj.

V Mariji se je pretrgalo zagrinjalo od vrha do tal. Matere zanjo ni bilo več. Izbrisala jo je iz svojih računov. S skesanim srcem se je bridko spominjala ubogega in zapuščenega očeta, ki ji je bil res edini pravi učitelj.

Ampak vsa mehka njena ljubezen je v blaznem hrepenenju hitela preko lepega morja v starodavno Florenco, kamor je za zmerom odšel nepozabni Emil. Spomin nanj jo je bridko bolet.

Lažje bi ji bilo, če bi se bil vsaj pošteno poslovil. Toda poslal ji je kratko pismo že z doma, češ, da bi mu bilo osebno slovo pretežko.

Samo enkrat bi ga še rada videla, drugače moram skoprneti.

«S teboj pojdem, saj ni drugače mogoče!» mu je prisegala, ko še ni verjela v napovedano ločitev.

«Res, ni mogoče drugače! Za njim pojdem!» je drhtela in željno gledala po morju, ko sta šli po stari Openski cesti navzdol.

Solnce se je bilo ravno doteknilo morja; vsa mirna in nedogledna gladina je zagorela v čudovitem požaru. In ko so se navadile oči, se ti je zdelo, kakor bi jo bil prevlekel s samim čistim zlatom.

«Saj ni mogoče drugače!» je vpilo v Mariji in jo je, ko je po dolgih mukah dozorelo do odločilnega sklepa, čuvstveno pognalo za ciljem njenih vročih želja. Bilo ji je, kakor bi bila že od vsega začetka poznala svojo pot.

Brez ozira na mater in druge pomisleke se je naglo in skrivaj napotila v slavno Florenco. Ko je bila že daleč na potu, so se ji vendarle začele porajati razne neprijetne misli. Ali samo ena misel, misel, da hiti k Emilu, ki ga bo vsaj še enkrat videla, je zlahka dušila vse druge. O, vlak ji je hitel mnogo prepočasi, v srcu ji je rasel nemir. Ampak kaj ji je ves svet s svojimi nazori in vzori vred, ko drvi pred njo hrepenenje k lepemu prijatelju, prvemu, ki ji je bil pokazal vrednost in lepoto življenja.

O, življenja se ji hoče, krepkega in živega, brez spon in ozirov, samo življenja in Emila. Nepozabni prijatelj je njeno svetlo solnce, pri njem je vsa njena sreča.

In kakor bi se bilo počasi dvigalo gosto zagrinjalo izpred čudokrasne slike njene mlade povesti, je s hlepečim hrepenenjem še enkrat drhtela v sladki omami, ki je bila prekratka in tako neskončno lepa.

Z zaprtimi očmi je ždela v kotu vozovnega predela in je zamaknjeno sanjala svoje odbegle sanje.

A ko je pridrhtela v Florenco in je končno spoznala, da je prišla zaman, je skoraj umrla od žalosti. Emil se ji je bil skrtil. Njegovi domači so ji osorno in po slugi dali povedati, da je odpotoval po trgovskih poslih v Afriko.

Kakor bi se bila težko predramila iz nemirnih sanj, je butnilo obnjo spoznanje. Naenkrat je z bridkostjo v prevaranem srcu razumela vse. Zdelo se ji je, da je v istem hipu dozorela po razumu in razsodku. Ves njen sijajno zgrajeni in vseh nežnih in tihih sladkosti polni raj se je treskoma porušil. V silnem obupu je begala po lepem mestu ali pa je topo strmela v motni Arno. Vedela je, da je za vselej konec, kakor ji je napovedal sam Emil, in vendar se ji je kos za kosom trgalo srce.

Ali kaj je še hotela! Sredstev bi ji začelo zmanjkovati, in kaj bi, ko ni človeka, ki bi ji ljubeče podal roko. —

In spet je vriskal vlak po nedoglednih ravninah in je vihral po enoličnih furlanskih nižinah mimo prastarega Ogleja proti bogatemu Trstu. A kolikor bolj se je krčila pot, toliko nemirnejša je postajala Marija. Po dolgem času se je zopet spomnila svojega dobrega očeta. Domislila se je njegove bolezni in svojega šibkega sklepa, da bi bila šla ž njim v one lepe in tihe domače kraje.

Dà, ali se ne bi bila ognila vsem bridkostim in razočaranjem? O, zakaj ni takrat poslušala glasu svoje vesti! V teh mislih je dozorel njen sklep: Kar mimo Trsta naravnost k očetu!

Pomirjena in skoraj zadovoljna sama s seboj se je stisnila v kotu vozovnega predela in je skozi stisnjene trepalnice gledala svojo prelepo prvo mladost, ki je lebdela pred njenim begajočim duhom... Sredi zelene dolinice se ji je na stežaj odprl sveti raj. Okoli doline so si podajali roke nizki, potlačeni grički, opasani s temnimi hostami in posejani z belimi vinskimi hrami. Iz hoste so se drobili gostoleči spevi nemotene radosti, z griča na grič so se lovili prešerni vriski, in iz vse doline je kipela v solnčnem sijaju proti jasnemu nebu ena sama prava in soglasna pesem... In učitelj s svojimi svetlimi očmi... In pripravnik z onimi vročimi ustnicami... Vse je videla še enkrat in ni vedela, ali bi se smejala ali jokala. —

Oče se je bil močno postaral in pootročil. Zdelo se je, da ga je prihod hčere bolj iznenadil kakor razveselil. Njenih muh se ni več spominjal.

Marija je hitro razumela, da je tukaj odveč. Tudi očetovi sorodniki so jo čudno gledali. Spoznala je, da se ji usoda piše drugod. In kakor je nenadoma prišla, je nenadoma odšla.

V Trstu je nastopila pot, ki ji je bila določena.

C. GOLAR:

GORENJSKA ROMANCA.

Skoz jablano burja nevesta vrši,
leden pajčolan okrog nje plameni —
v cerkvenem oltarju sam sveti Matija
zagrinja se v zlati svoj plašč in zavija.

In zebe ga v plešo in sivo bradó
in sneg se praši skozi okna celó
in nahod ima in v nogah bolečine,
nikoli ga trganje hudo ne mine.